

Główna wartość oraz związane z nią zasady, cechy, postawy odzwierciedlone w Kodeksie etycznym Uniwersytetu Wiedeńskiego

Streszczenie: Artykuł stanowi próbę rozwiązania następujących problemów badawczych: Jaka główna wartość oraz związane z nią zasady, cechy i postawy zostały odzwierciedlone w Kodeksie etycznym Uniwersytetu Wiedeńskiego? Jakie postrzeganie uniwersytetu ujawnia ten dokument? Pierwszą część niniejszego artykułu (oprócz wprowadzenia) stanowi opis zasadniczych faktów historycznych dotyczących tego uniwersytetu, jego struktury organizacyjnej i formacji światowych elit. W części drugiej wyjaśniono znaczenie kodeksu etycznego jako środka pomocnego w ukierunkowaniu ludzkiego postępowania na realizację celów społecznych, edukacyjnych i gospodarczych. Część trzecia została skoncentrowana na głównej wartości, a także na jakościach aretologicznych (cnotach/cechach), normatywnych (zasadach/normach) i behawioralnych (zachowaniu) zawartych w treści Kodeksu. Wartością zaznaczoną najwyraźniej w Kodeksie etycznym Uniwersytetu Wiedeńskiego okazała się odpowiedzialność. Stanowi ona zarazem pożądaną postawę członków uniwersytetu, która predysponuje ich do przejawiania takich cech, jak uczciwość i lojalność. Do zasad postępowania wyszczególnionych w Kodeksie należały zasady: legalności, celowości, oszczędności, jawności, minimalizacji ryzyka, zrównoważonego rozwoju, komunikacji „twarzą w twarz” w sytuacjach wymagających poufności. Treść Kodeksu ujawnia również określone postrzeganie uniwersytetu jako miejsca zdobywania gruntownej wiedzy, a także jako wspólnoty bliskich sobie ludzi, choć różnych pod wieloma względami.

Słowa kluczowe: Kodeks etyczny, wartość, zasada, cecha, postawa, zachowanie, odpowiedzialność, uniwersytet

Wprowadzenie

Kodeks etyczny jednego z najstarszych uniwersytetów europejskich został sformułowany w maju 2013 roku i obowiązuje do dziś. Struktura Kodeksu nie należy do rozbudowanych. Składa się bowiem z (1) preambuły oraz ośmiu części wyznaczających najistotniejsze obszary funkcjonowania tej instytucji. Do obszarów tych zaliczono: (2) Dobre praktyki naukowe; (3) Sposób radzenia sobie z członkami uniwersytetu; (4) Współpracę z partnerami biznesowymi (finansującymi uczelnię) i innymi; (5) Rozwiązywanie konfliktów interesów o charakterze osobistym i gospodarczym; (6) Postępowanie z zasobami i środowiskiem; (7) Przekaz i obieg informacji; (8) Odpowiedzialność za zarządzanie, w tym zarządzanie finansowe; (9) Realizacja, instrukcje, reklamacje.

Zasoby metodologiczne hermeneutyki (Grondin, 2007; Lorenc, 2019; Przyłębski, 2019; Milerski, 2011; Brożek, 2020) stanowiły w tym wypadku sugestią, jak przeprowadzić badanie tego dokumentu, by otrzymane dane wiernie odzwierciedlały jego wymowę. Skorzystano więc z określonych typów interpretacji: wstępnej, zasadniczej i skoordynowanej. Sformułowano również następujące problemy badawcze: Jaka główna wartość oraz związane z nią zasady, cechy i postawy zostały odzwierciedlone w Kodeksie etycznym Uniwersytetu Wiedeńskiego? Jakie postrzeganie uniwersytetu ujawnia ten dokument? Badając tę problematykę, miałam nadzieję poznania wartości¹ preferowanych w środowisku akademickim tego uniwersytetu, przestrzeganych zasad², pożądanych cech³

¹ „Wartością jest to, co cenne dla jednostki bądź społeczności, godne pożądania i wyboru, co stanowi cel ludzkich dążeń i łączy się z pozytywnymi przeżyciami”. Uznaje się ją za kryterium oceny ludzkiego zachowania, relacji, procesów, rzeczy itp.; podstawowa kategoria aksjologii (Krajewski, red. 1996, s. 207). „Wartość [łac. *valor* – „atut”] to coś, co budzi uznanie człowieka; właściwość bytu; korelat powinności (wg Immanuela Kanta)” (Maryniarczyk, Jaroszyński, Kieres i Zdybicka, red. 2012, s. 502).

² „Zasada to ogólnie przyjęta norma postępowania obowiązująca w określonej społeczności. Zazwyczaj odróżnia się zasady od reguł, kanonów i praw” (Reber i Reber, 2008, s. 917). Upowszechnione w pedagogice klasy zasad obejmują przede wszystkim zasady wychowania i zasady kształcenia, a ich przestrzegania wymaga się głównie od nauczycieli i wychowawców, ale także od uczniów i wychowanków.

³ Cecha (łac. *proprietas, qualitas, attributum* – „właściwość”, „przymiot”, „jakość”), inaczej: dyspozycja, to „właściwość określająca przypadłościowy lub modalny czynnik (znak umożliwiający rozpoznanie danego podmiotu bądź przedmiotu); trwałe usprawienie podmiotu do [...] określonego przeżywania emocji, dokonywania wyboru postę-

oraz postaw⁴ pracowników i studiujących. Zasadniczym celem kognitywnym, jaki udało się zrealizować było poznanie (za pośrednictwem analizy wskazanego dokumentu oficjalnego) głównej wartości oraz związanych z nią zasad, cech i postaw cenionych przez pracowników oraz studentów. Natomiast cel użyteczny został podyktowany potrzebą udostępnienia społeczności polskiej wyników analizy treści tego Kodeksu, by miała szansę przemyślenia wielu kodeksów etycznych i podjęcia decyzji w kwestii formułowania bądź modyfikacji kodeksów krajowych uniwersytetów. Nie oznacza to, że zaprezentowany dokument stanowi w tym zakresie niedościgniony wzór ani też, że kodeksy etyczne polskich uniwersytetów ustępują mu pod wieloma względami (choć są takie, które trudno nazwać kodeksami z powodu niepełnego ujęcia podstawowych założeń). Mym zamiarem nie jest jednak ani wartościowanie poszczególnych kodeksów, ani usiłowanie poddania ich analizie krytycznej. Zaprezentowane treści stanowią raczej inspirację do przestudiowania kodeksów jako oferty etycznej pomocnej zarówno pracującym na uniwersytecie, jak i kształcącym się w respektowaniu określonych wartości, przestrzeganiu zasad, przyjmowaniu zalecanych postaw oraz uosabianiu cech pozytywnych.

Problematyka poruszona w tym artykule należy do wielodyscyplinarnej, ponieważ może wzbudzić zainteresowanie uczonych wszystkich dziedzin nauki, zwłaszcza zaś społecznej i humanistycznej. Daje się ją też zakwalifikować do takich subdyscyplin pedagogicznych jak pedagogika kultury, pedagogika pracy, pedagogika ogólna i teoria wychowania. Obszar tematyczny niniejszych badań stanowi również aksjologia pedagogiczna, aretologia oraz naukoznawstwo, a także uniwersytecka edukacja międzykulturowa.

W sytuacji spostrzeganych niepokojów światowych, takich jak pandemia, wojny, kryzysy społeczne i ekonomiczne, wzrasta znaczenie odpowiedniej

powania czy do podejmowania decyzji” (Maryniarczyk, Jaroszyński, Kiereś i Zdybicka, red. 2012, s. 373; Jaśtał, 2015, s. 20). Cecha jest ujmowana także jako „podstawowy składnik osobowości, który służy wyjaśnieniu zaobserwowanych regularności i spójnych struktur zachowania danego człowieka”. Oprócz terminu „cecha osobowości” stosuje się, zwłaszcza w pedagogice i psychologii, takie terminy jak: „cecha charakteru”, „cecha wrodzona”, „cecha nabyta” (Reber i Reber, 2008, ss. 112–113).

⁴ Treść pojęcia „postawa” zawiera opis kilku komponentów: poznawczego (świadome przekonanie lub opinia człowieka), afektywnego (zabarwienie emocjonalne towarzyszące określonej działalności), ewaluacyjnego (ocena pozytywna lub negatywna), motywacyjnego (dyspozycja do działania). Niektórzy naukowcy wyodrębniają jedynie trzy komponenty: poznawczy, emocjonalny i behawioralny. Toczy się też spór uczonych dotyczący tego, który z wyliczonych komponentów uznać za najistotniejszy (Reber i Reber, 2008, ss. 555–556).

edukacji międzykulturowej jako sposobu rozwiązywania konfliktów globalnych i lokalnych. Nie wydaje się dziś możliwe podejmowanie dyskursu o edukacji, nie odwołując się do uniwersum kulturowego związanego ze znajomością wielu kultur czy nie korzystając z wyników badań naukowych w tym zakresie (zob. Lewowicki, 2010; Melosik, 2007), niezależnie od tego, czy dyskusja dotyczy zrównoważonego rozwoju Ziemi, czy kształtowania postaw obywatelskich (Odrawąż-Coates, 2023, s. 205), czy szkolnictwa określonego szczebla, w tym szkolnictwa wyższego analizowanego w niniejszym artykule. Namysł nad podobieństwami i różnicami między kulturami oraz nad obowiązującymi w nich wartościami, normami, wzorcami, postawami i pożądanymi ludzkimi cechami sprzyja odpowiedzialności za rozwój kultury, umocnieniu poczucia tożsamości obywateli, przeciwdziałaniu zagrożeniom określonej kultury, łagodzeniu konfliktów międzykulturowych (Nikitorowicz, 2023, s. 16; Nikitorowicz, 2020).

Uniwersytet Wiedeński – historia, struktura organizacyjna i formacja elit

Uniwersytet pojmowany zarówno jako idea, jak i instytucja – jest dziełem europejskiej kultury średniowiecznej, tworem wynikającym z określonego postrzegania człowieka i świata. Wszystkie uniwersytety: od Bolonii po Kraków, od Paryża po Toledo, od Oksfordu po Uppsalę, są wpisane historycznie, ze względu na genezę *universitas*, w socjokulturową przestrzeń Europy (Moulin, 2002; Goćkowski i Woźniak, 2003). Uniwersytet Wiedeński (nazwa oryginalna: *Universität Wien*, nazwa łacińska: *Alma Mater Rudolphina Vindobonensis*) to największy i najstarszy uniwersytet w krajach niemieckojęzycznych. Ta publiczna uczelnia z siedzibą w Wiedniu została założona 12 marca 1365 roku przez Rudolfa IV (Bartnicka, 2015). Jej głównym zadaniem od powstania pozostaje utrzymywanie wysokiej jakości badań naukowych oraz kształcenia. Potwierdzają to jej znakomici absolwenci, zwłaszcza ci, którzy zostali uhonorowani Nagrodą Nobla: Robert Bárány, Julius Wagner-Jauregg, Hans Fischer, Karl Landsteiner, Erwin Schrödinger, Victor Franz Hess, Elias Canetti, Otto Loewi, Konrad Lorenz, Friedrich Hayek, Elfriede Jelinek. Do innych znanych intelektualistów, którzy studiowali na tym uniwersytecie, należą m.in.: Viktor E. Frankl, Sigmund Freud, Karl Popper, Kazimierz Twardowski, Wojciech Dzieduszycki. Pracownicy i studenci Uniwersytetu Wiedeńskiego podtrzymują współpracę partnerską z 350 uniwersytetami. W ramach porozumień międzynarodowych uniwersytet przystąpił do programów Erasmus

i Socrates. Wykazuje się również członkostwem w kilku sieciach międzynarodowych, takich jak ASEA-UNINET (*Austrian-South-East Asian Academic University Network*), UNICA (*Network of Universities from the Capitals of Europe*) oraz EUA (*European University Association*) (*University of Vienna*). Strukturę tego uniwersytetu tworzy czternaście wydziałów⁵ oraz cztery centra⁶.

Współczesny Uniwersytet Wiedeński łączy elementy trzech modeli szkoły wyższej: modelu tradycyjnego (celami uniwersytetu były praca twórcza uczonych, poszukiwanie prawdy i tworzenie wiedzy teoretycznej), modelu rynkowego (akcent położono w nim na uzyskiwanie wiedzy praktycznej, rozwój gospodarki oraz na opanowanie umiejętności intratnych na rynku usług), modelu obywatelskiego (opiera się na przekazie wiedzy: teoretycznej, praktycznej i technologicznej oraz na kreowaniu społeczeństwa demokratycznego) (Drapieńska, 2012). Na uniwersytecie tym kształci się aktualnie około 100 tysięcy studentów z niemal wszystkich krajów świata, w tym także studentów z Polski.

Analiza treści Kodeksu etycznego Uniwersytetu Wiedeńskiego ujawnia określone postrzeganie uniwersytetu przez twórców tego dokumentu. W jego preambule oraz części drugiej i trzeciej zaznaczono, że uniwersytet jest po pierwsze: miejscem, w którym można zdobyć gruntowną wiedzę odnośnie do teraźniejszości, przeszłości oraz przyszłości, po drugie zaś: jest wspólnotą bliskich sobie ludzi, choć różnych pod względem wieku, płci, pochodzenia społecznego i geograficznego, nabytego doświadczenia, sytuacji życiowej, kompetencji, światopoglądu. Wspólnota ta kieruje się wartościami humanistycznymi i obowiązują w niej najwyższe standardy jakości, o czym świadczy m.in. powołanie Komitetu Etyki, który ma chronić integralność naukową uniwersytetu (*Code of Conduct der Universität Wien*).

⁵ Wydziały: Biologii; Chemii; Filologii i Kulturoznawstwa; Fizyki; Historii i Kulturoznawstwa; Informatyki; Matematyki; Nauk o Ziemi, Geografii i Astronomii; Nauk Społecznych; Prawa; Psychologii; Przedsiębiorczości, Ekonomii i Statystyki; Teologii Katolickiej; Teologii Protestanckiej.

⁶ Centra: Biologii Molekularnej, Edukacji Teatralnej, Translatologii, Wychowania Fizycznego.

Kodeks etyczny – środek pomocny w ukierunkowaniu postępowania członków uniwersytetu na realizację celów społecznych, edukacyjnych oraz gospodarczych

Chociaż w powszechnym przekonaniu nawet najlepiej opracowane kodeksy etyczne⁷ nie usuną ze środowisk akademickich wszystkich nieprawidłowości, dobre wyłożenie w nim zasad obowiązujących w tej instytucji zmniejsza obciążenie psychiczne, które wynika z indywidualnego podejmowania decyzji. Leszek Kołakowski twierdzi, że: „Naturalną cechą, jakiej oczekuje się od dobrego kodeksu, jest takie określenie powinności związanych z daną sytuacją, aby powinności te mogły być przedmiotem roszczeń [...]. W rzeczywistości najbardziej cenne wartości moralne powstają w rezultacie asymetrii między powinnością kodeksową i roszczeniem, to jest w sytuacjach, w których ktoś decyduje się uznać za swoją powinność coś, czego mu nikt trzeci nie ma prawa jako powinności przypisać” (Kołakowski, 2009, s. 158). Waleorem kodeksów etycznych pozostaje więc to, że powinności w nim zawarte stają się przedmiotem roszczeń. Jednocześnie oprócz powinności zaznaczonych w kodeksie człowiek może przejawiać także zachowania supererogacyjne, na przykład altruistyczne, które nie mogą stać się przedmiotem powszechnych roszczeń, ponieważ należą do wyjątkowych.

Kodeks stanowi zbiór propozycji odwołujących się raczej do kategorii ideacyjnych, to znaczy, że sformułowane w nim wymogi charakteryzują się niewielkim stopniem instruktywności. Próżno doszukiwać się w nim wprawdzie opisu określonych sytuacji indywidualnych, lecz wskazania o charakterze ogólnym nietrudno odnieść do okoliczności i warunków typowych. Kodeks daje więc podstawę do dokonywania optymalnych rozstrzygnięć w wielu obszarach. Służąc zmniejszeniu wątpliwości etycznych podmiotu, przyczynia się również do poczucia pewności przyjętego kierunku postępowania bez obawy narażenia się na popełnienie błędu. Warto zaakcentować jego znaczenie w wielu sferach: rozwoju moralnym człowieka, w profesjonalnym rozwoju zawodowym, a także w sferze postępów społecznych, edukacyjnych, kulturowych i gospodarczych. Nie oznacza to, że Kodeks można uznać za antidotum na wszelkie zło. Nie można oczekiwać, by stanowił ingerencję na przykład

⁷ Kodeks to „systematyzowany zbiór norm, reguł, przepisów, zasad postępowania odnośnie do określonej dziedziny, na przykład życia towarzyskiego (kodeks obyczajowy), etyki (kodeks etyczny)” (Bańko, red. 2017, s. 637).

w sferę ludzkich uczuć, ale można spodziewać się, że za jego pośrednictwem łatwiejsze okaże się rozpoznanie uzasadnionych społecznie i kulturowo sposobów ich wyrażania. Dobra znajomość Kodeksu ułatwia członkom danej społeczności akademickiej ukierunkowanie swego zachowania na realizację treści w nim zawartych. Sprawdza się to zwłaszcza w sytuacji naruszenia określonej zasady/normy, wartości lub dobrych obyczajów przez nich bądź przez podmioty zewnętrzne. Dlatego nie warto z niego rezygnować jako ze środka profilaktycznego, diagnostycznego i korekcyjnego. Pełni funkcję regulacyjną ludzkiego zachowania, co ma już pewne znaczenie komunikacyjne we wspólnocie uniwersyteckiej. Cel opracowania kodeksu etycznego nie streszcza się też w służeniu władzom uniwersytetu czy innej grupie. Powinien przysłużyć się dobru wspólnemu. W ten sposób wyraża się dbałość zarówno o demokrację w państwie, jak i o demokratyzację relacji w środowisku akademickim.

Odpowiedzialność jako główna wartość społeczna oraz związane z nią zasady, cechy i postawy zawarte w treści Kodeksu

Choć w pedagogice problematyka odpowiedzialności wydaje się już dość dobrze poznana (Ogrodzka-Mazur, 2009, ss. 85–99; Żywczoł, 2009; Olbrycht, 1995; Gałkowski, 2003; Rynio, 2021), zagadnienie odpowiedzialności nauczyciela akademickiego podejmowali w swych publikacjach tylko niektórzy reprezentanci polskiego środowiska naukowego (m.in. Ziejka, 2014; Sławek, 2002; Ostrowska, 1998, ss. 211–256). Tadeusz Sławek (2002) twierdzi, że zespół wartości uniwersyteckich powinien stanowić alternatywę dla antywartości, na przykład dla nieodpowiedzialności. „Uniwersytet musi bowiem podtrzymywać ducha owych społecznych zobowiązań, przyczyniając się [...] do ochrony podstawowych zasad demokracji” (Sławek, s. 125).

Już analiza polegająca na określeniu liczby użycia terminu „odpowiedzialność”⁸ w Kodeksie etycznym Uniwersytetu Wiedeńskiego pozwala zauważyć, że w odniesieniu do opisu różnych aspektów udziału w życiu akademickim skorzystano z niego dziesięciokrotnie. Termin ten daje się zidentyfikować niemal w każdej części strukturalnej tego dokumentu, w niektórych z nich został zastosowany nawet wielokrotnie. Można dostrzec go już w pierwszej

⁸ Odpowiedzialność: „(łac. *responsabilitas*, od: *responsum* – „odpowiedź”, *responsio* – „usprawiedliwienie”, „bronienie”, „wstawianie się za kims”) to cecha dobrowolnego, moralnego postępowania człowieka. Oznacza stan, w którym skutki działania i poprzedzająca je intencja są podstawą oceny człowieka jako sprawcy tych skutków, biorąc pod uwagę określony system reguł moralnych” (Chłodna-Błach, 2016, s. 670; por. Perkowska, 2001).

części kodeksu – preambule, w której znajduje się następujący fragment: „Uniwersytet Wiedeński zdaje sobie sprawę ze swej odpowiedzialności społecznej [...]. Ma również świadomość, że stanowi w tym zakresie wzór [...]. Członkowie Uniwersytetu [...] przestrzegają obowiązujących przepisów i wytycznych, świadomi swojej odpowiedzialności osobistej” (*Code of Conduct der Universität Wien*, p. 1). W przytoczonym fragmencie twórcy Kodeksu wspomnieli o dwóch typach odpowiedzialności: osobistej i społecznej, które można postrzegać jako komplementarne. Uznali Kodeks za rodzaj zobowiązania członków społeczności akademickiej wobec uniwersytetu, zobowiązania przejawiającego się w realizacji przyjętych w nim zadań, zasad, procedur, wytycznych oraz przepisów prawa.

W części piątej można dowiedzieć się ponadto, że Uniwersytet Wiedeński dba o sukcesy pracowników i studentów oraz wykazuje się w tej kwestii odpowiedzialnością (*Code of Conduct der Universität Wien*). Z kolei w części szóstej termin „odpowiedzialność” został użyty w pragmatycznym kontekście: „Członkowie Uniwersytetu Wiedeńskiego korzystają z jego zasobów i udogodnień [...] odpowiedzialnie. Stosują zasady takie, jak w domu. Sporadyczne [...], prywatne korzystanie z niektórych urządzeń ICT będzie zaakceptowane, pod warunkiem nie pogorszenia w jego wyniku regularnej usługi, a także pod warunkiem niekorzystania z urządzeń i zasobów uniwersyteckich dla realizacji osobistych celów finansowych (na przykład zarabkowania) lub w innym niewłaściwym celu, na przykład wyszukiwania, przechowywania i rozpowszechniania niedozwolonych treści, choćby dyskryminujących” (*Code of Conduct der Universität Wien*, p. 3). Treść części ósmej zdaje się obfitować w słowo „odpowiedzialność”. Już śródtytuł je zawiera. Początkowe zdania tej części informują o tym, że Uniwersytet Wiedeński pełni funkcje przywódcze, a także ekonomiczne, i w tych zakresach podejmuje odpowiedzialność społeczną. Pracownicy zaś wypełniają swoje zadania zgodnie z zasadami legalności, celowości, oszczędności i jawności. Są odpowiedzialni za efektywne korzystanie z zasobów oraz ochronę interesów gospodarczych i naukowych uniwersytetu. Zwracają również uwagę na przestrzeganie zasady minimalizacji ryzyka, zwłaszcza w dokonywanych transakcjach finansowych.

Z kolei kierownictwo tej instytucji odpowiada za ogólny interes publiczny uniwersytetu, m.in. ponoszone koszty, co znajduje odzwierciedlenie w następującym fragmencie: „Kierownictwo wykonuje obowiązki organizacyjne i nadzorcze oraz wspiera pracowników odpowiedzialnie. Za niewłaściwe decyzje kierownictwa pracownicy nie ponoszą osobistej odpowiedzialności. Kierownictwo zna bowiem niezbędne normy prawne, respektuje je i stosuje się do

nich w określonym miejscu i czasie” (*Code of Conduct der Universität Wien*, pp. 3–4). W części tej zaznaczono również, że kierownicy pozwalają swoim pracownikom na tyle odpowiedzialności osobistej, ile potrzebują do swobodnego działania, zarówno na etapie koncepcyjnym, jak i wykonawczym. Młodym naukowcom natomiast wzorów powinni dostarczać doświadczeni pracownicy nauki.

Wymowę ostatniej – dziewiątej części Kodeksu można streścić w kilku stwierdzeniach: po pierwsze – członkowie uniwersytetu są odpowiedzialni za przestrzeganie zasad postępowania i przepisów, które służą wysokiej pozycji społecznej Uniwersytetu Wiedeńskiego, po drugie – w niektórych sytuacjach obowiązuje ich ponoszenie tzw. odpowiedzialności wspólnej (*Code of Conduct der Universität Wien*, p. 4). Oprócz odpowiedzialności indywidualnej i społecznej w Kodeksie wskazano również trzeci typ odpowiedzialności: odpowiedzialność zbiorową. Choć w Polsce, ze względu na uwarunkowania historyczne, termin ten rodzi skojarzenia raczej negatywne, w Austrii nie ma tak wyraźnej konotacji pejoratywnej. Z odpowiedzialnością wiążą się zaakcentowane w Kodeksie cechy ludzkie: uczciwość oraz lojalność.

Podsumowanie

Analiza treści Kodeksu etycznego Uniwersytetu Wiedeńskiego ujawnia określone postrzeżenie uniwersytetu przez twórców tego dokumentu. Zaznaczono w nim, że uniwersytet jest: a) Miejscem, w którym można zdobyć gruntowną wiedzę odnośnie do teraźniejszości, przeszłości oraz przyszłości (zob. też Koziółek, 2021, s. 9–13); b) Wspólnotą bliskich sobie ludzi (ze względu na reprezentowane wartości), choć różnych pod względem: wieku, płci, pochodzenia społecznego i geograficznego, doświadczenia, sytuacji życiowej, kompetencji, światopoglądu. Obowiązują w niej też najwyższe standardy etyczne i edukacyjne.

Wartością najwyraźniej zaznaczoną w Kodeksie okazała się odpowiedzialność. Dopiero za nią znajdują się wolność, wyraźnie akcentowana zwłaszcza w Polsce (zob. Twardowski, 1933; Śliz i Szczepański, 2014; Jan Paweł II, 1982, ss. 335–337; Kostkiewicz, 2007, ss. 13–34; Melosik, 2019) oraz szacunek. Mimo iż wartości moralne etyki zwykli uważać za równe, wielokrotne użycie terminu „odpowiedzialność” na kartach analizowanego Kodeksu świadczy o znaczeniu, jakie Austriacy przypisują kształtowaniu tej postawy. Wśród rozpoznanych w dokumencie typów odpowiedzialności daje się wyodrębnić odpowiedzialność osobistą, społeczną i zbiorową. Te typy odpowiedzialności

przejawiają się w określonym zachowaniu członków uniwersytetu. Wymogiem odpowiedzialności objęci są nie tylko pracownicy (zwłaszcza uczelniany nadzór), lecz także studenci oraz doktoranci. Z odpowiedzialnością jako wartością moralną i społeczną wiązą się wyliczone w Kodeksie ludzkie cechy – uczciwość oraz lojalność.

Członków uniwersytetu obowiązuje przestrzeganie przede wszystkim norm prawnych, lecz także norm obyczajowych. Do zasad postępowania, jakie zostały wyszczególnione w Kodeksie etycznym, należały następujące: legalności, celowości, oszczędności, jawności, minimalizacji ryzyka, zrównoważonego rozwoju, komunikacji „twarzą w twarz” w sytuacjach wymagających poufności. Dezaprobatie podlegają różne formy naruszeń prawa, a także nierówne traktowanie (dyskryminacja, przemoc, nadużywanie swej władzy) oraz nieuczciwość. W ten sposób dąży się do zachowania prestiżu, jaki w minionych epokach zdobył i jakim cieszy się do dziś ten Uniwersytet.

Bibliografia

- Bańko, M. red. 2017. *Inny słownik języka polskiego PWN. A–Ó*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN SA.
- Bartnicka, K. 2015. Uniwersytety europejskie na przełomie XVIII i XIX wieku. *Kwartalnik Historii Nauki i Techniki*. 1 (60), ss. 17–54.
- Brożek, B. 2020. *Granice interpretacji*. Kraków: Copernicus Center Press Sp. z o.o.
- Chłodna-Błach, I. 2016. *Odpowiedzialność*. W: Chałas, K. i Maj, A. red. *Encyklopedia aksjologii pedagogicznej*. Radom: Polskie Wydawnictwo Encyklopedyczne „Polwen”, ss. 670–672.
- Code of Conduct der Universität Wien*. https://forschungsservice.univie.ac.at/fileadmin/user_upload/d_forschungsservice/Formulare/Info_Stipendien/Code_of_Conduct.pdf (21.01.2022).
- Drapieńska, A. 2012. *Zarządzanie relacjami na rynku usług edukacyjnych szkół wyższych*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Gałkowski, S. 2003. *Rozwój i odpowiedzialność: antropologiczne podstawy koncepcji wychowania moralnego*. Lublin: Wydawnictwo Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego.
- Goćkowski, J. i Woźniak, A. 2003. Tożsamość i żywotność uniwersytetu. Problem charakteru tradycji życia akademickiego. W: Ładyżyński, A. i Raińczuk, J. red. *Uniwersytet – między tradycją a wyzwaniem współczesności*. Kraków: Oficyna Wydawnicza „Impuls”, ss. 121–148.

- Grondin, J. 2007. *Wprowadzenie do hermeneutyki filozoficznej*. Tłum. Łysień, L. Kraków: Wydawnictwo WAM.
- Jan Paweł II. 1982. Wolność musi być oparta na prawdzie. Przemówienie w Nowym Yorku 3 X 1979. W: Idem. *Nauczanie społeczne 1978–1979*. T. 2. Warszawa: Ośrodek Dokumentacji i Studiów Społecznych, ss. 335–337.
- Jaśtał, J. 2015. *Etyka i czas. Wariacje aretologiczne*. Kraków: Księgarnia Akademicka.
- Kołałowski, L. 2009. *Kultura i fetysze. Eseje*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Kostkiewicz, J. 2007. Nauka i wolność – wartości fundujące uniwersytet. W: Kostkiewicz, J. red. *Uniwersytet i wartości*. Kraków: Oficyna Wydawnicza „Impuls”, ss. 13–34.
- Koziółek, R. 2021. Nauka i lęk przed przyszłością. *Narracje o Zagładzie*, nr specjalny, ss. 9–13.
- Krajewski, W. red. 1996. *Słownik pojęć filozoficznych*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe „Scholar”.
- Lewowicki, T. 2010. Wielokulturowość i edukacja. *Ruch Pedagogiczny*. 3–4, ss. 5–20.
- Lorenc, W. 2019. *Filozofia hermeneutyczna. Inspiracje, klasycy, radykalizacje*. Warszawa: Wydawnictwa Uniwersytetu Warszawskiego.
- Maryniarczyk, A., Jaroszyński, P., Kiereś, H., Zdybicka, Z.J. red. 2012. *Słownik przewodnik filozoficzny. Osoby – problemy – terminy*. Lublin: Polskie Towarzystwo Tomasza z Akwinu.
- Melosik, Z. 2019. *Pasja i tożsamość naukowca. O władzy i wolności umysłu*. Poznań: Wydawnictwo Naukowe UAM.
- Melosik, Z. 2007. *Teoria i praktyka edukacji wielokulturowej*. Kraków: Oficyna Wydawnicza „Impuls”.
- Milerski, B. 2011. *Hermeneutyka pedagogiczna. Perspektywy pedagogiki religii*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe ChAT.
- Moulin, L. 2002. Średniowieczni szklarze i ich mistrzowie. Tłum. Lubicz-Trawkowska, H. Gdańsk – Warszawa: Wydawnictwo „Marabut”.
- Nikitorowicz, J. 2023. Kultura dziedziczona, nabywana i indywidualnie kształtowana w wybranych twórczych biografiach. *Edukacja Międzykulturowa*. 2 (21), ss. 15–27. <https://czasopisma.marszalek.com.pl/images/pliki/em/21/em2101.pdf> (8.10.2023).
- Nikitorowicz, J. 2020. *Edukacja międzykulturowa w perspektywie paradygmatu współistnienia kultur*. Białystok: Wydawnictwo Uniwersytetu w Białymstoku.

- Odrawąż-Coates, A. 2023. O wzrastającym znaczeniu edukacji międzykulturowej w edukacji, pedagogice społecznej i pracy socjalnej. *Edukacja Międzykulturowa*. 2 (21), ss. 204–220. <https://czasopisma.marszalek.com.pl/images/pliki/em/21/em2114.pdf> (7.10.2023).
- Ogrodzka-Mazur, E. 2009. „Nowy nieporządek świata” a kształtowanie (się) tożsamości globalnej. Ku pedagogice odpowiedzialności w XXI wieku. W: Urban, J., Lewowicki, T. i Ogrodzka-Mazur, E. red. *Społeczne uwarunkowania edukacji międzykulturowej*. T. 1. Toruń: Wydawnictwo Adam Marszałek, ss. 85–99.
- Olbrycht, K. red. 1995. *Edukacja aksjologiczna*. T. 2. *Odpowiedzialność pedagoga*. Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego.
- Ostrowska, U. 1998. Wolność i odpowiedzialność jako wartości edukacyjne. W: idem. *Doświadczenie wartości edukacyjnych w szkole wyższej*. Bydgoszcz: Wydawnictwa Uczelniane Akademii Techniczno-Rolniczej, ss. 189–256.
- Perkowska, H. 2001. *Filozoficzne konteksty rozumienia fenomenu odpowiedzialności moralnej*. Szczecin: Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego.
- Przyłębski, A. 2019. *Hermeneutyka. Od sztuki interpretacji do teorii i filozofii rozumienia*. Poznań: Zysk i S-ka Wydawnictwo.
- Reber, A.S. i Reber, E.S. 2008. *Słownik psychologii*. Kurcz, I., Skarżyńska, K. red. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe „Scholar”.
- Rynio, A. 2021. *Wychowanie do odpowiedzialności. Studium teorii i praktyki pedagogiki integralnej*. Lublin: Wydawnictwo KUL.
- Sławek, T. 2002. *Antygonia w świecie korporacji. Rozważania o uniwersytecie i czasach obecnych*. Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego.
- Śliz, A. i Szczepański, M.S. red. 2014. *Dostojny uniwersytet?* Warszawa: Oficyna Naukowa.
- Twardowski, K. 1933. *O dostojństwie uniwersytetu*. Poznań: Rolnicza Drukarnia i Księgarnia Nakładowa.
- University of Vienna*. <https://www.masterstudies.pl/university/Austria/University-of-Vienna/> (18.01.2022).
- Ziejka, F. 2014. *Jan Paweł II i polski świat akademicki*. Kraków: Towarzystwo Autorów i Wydawców Prac Naukowych „Universitas”.
- Żywczok, A. 2009. *Aksjologia odkrycia naukowego – studium rozwoju i wychowania osobowości naukowych*. Toruń: Wydawnictwo Adam Marszałek.

Core value and related principles, qualities, attitudes as reflected in the University of Vienna Code of Ethics

Abstract: This paper is an attempt to address the following research questions: What core value and its associated principles, qualities, and attitudes are reflected in the University of Vienna's Code of Ethics? What perception of the university does this document reveal? The first part of this paper is a description of the essential historical facts pertaining to this university, its organizational structure and the formation of world elites. The second part explains the importance of the code of ethics as a means of helping to direct human conduct toward social, educational, and economic goals. The third part was focused on the main axiological quality (value), as well as the aretological (virtues/characteristics), normative (principles/norms) and behavioral qualities comprised in the content of the Code. The value marked most clearly in the Code of Ethics of the University of Vienna was responsibility. It is also a desirable attitude of university members that predisposes them to exhibit qualities such as honesty and loyalty. The principles of conduct specified in the Code included: legality, expediency, economy, openness, risk minimization, sustainable development, "face to face" communication in situations requiring confidentiality.

Keywords: Code of Ethics, value, principle, trait, attitude, behaviour, responsibility, university

Translated by Sylwia Cyptor